

ЛЬВІВ РЯТУЄ ЯК МОЖЕ.
ПОДАРУЙТЕ ЙОМУ НАТОМІСТЬ СВОЮ,
ХОЧ ЛАМАНУ, УКРАЇНСЬКУ

ДЕРЖАВНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ЛЬВІВСЬКЕ ВИЩЕ ПРОФЕСІЙНЕ ХУДОЖНЄ УЧИЛИЩЕ»

ЛЬВІВ РЯТУЄ, ЯК МОЖЕ.
ПОДАРУЙТЕ ЙОМУ НАТОМІСТЬ СВОЮ,
ХОЧ ЛАМАНУ УКРАЇНСЬКУ

Львів
2024

Львів рятує, як може. Подаруйте йому натомість свою, хоч ламану українську.

Луб Н. І. / Державний навчальний заклад «Львівське вище професійне художнє училище». Львів, 2024. 60 с.

У цьому збірнику зібрано розповіді-спогади працівників Державного навчального закладу «Львівське вище професійне художнє училище», яких об'єднало єдине бажання – стати одним освітнім щитом на шляху боротьби за незалежність нашої держави. Наша зброя – слово, наше кредо – дія.

Цей збірник є свідченням того, як Львів став центром незламності, пунктом допомоги, прикладом згуртованості.

«Львів рятує, як може. Подаруйте йому натомість свою, хоч ламану українську!» Такі побажання звучали з вуст жителів міста в ті непрості часи, коли важко було розрізнити, де свій, а де чужий, коли почали діалог у боротьбі два світи: російський «зомбомир» і вільні, незалежні українці

Організаційний комітет:

Обнявка Н. М. – директор ДНЗ «Львівське вище професійне художнє училище»

Турчиняк Н. В. – заступник директора з навчально-виробничої роботи ДНЗ «Львівське вище професійне художнє училище»

Луб Н. І. – заступник директора з навчально-виховної роботи ДНЗ «Львівське вище професійне художнє училище»

Редакційна колегія:

Луб Н. І., заступник директора з навчально-виховної роботи ДНЗ «Львівське вище професійне художнє училище» (м. Львів, Україна)

Осипович Л. Я., методист ДНЗ «Львівське вище професійне художнє училище» (м. Львів, Україна)

Качмар М. Б., к. ф. н., викладач ДНЗ «Львівське вище професійне художнє училище» (м. Львів, Україна)

Технічна верстка:

Рудковська О. В., викладач ДНЗ «Львівське вище професійне художнє училище» (м. Львів, Україна)

Дизайн обкладинки, укладач: Луб Н. І.

@Львівське вище професійне художнє училище

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. НЕПРОСТІЙ ЧАС.....	5
РОЗДІЛ 2. ЧАС ДЯТИ.....	6
РОЗДІЛ 3. ГЕОГРАФІЯ ВІЙНИ.....	32
РОЗДІЛ 4. ТАКИЙ КРАСИВИЙ, ДАВНІЙ ЛЬВІВ.....	45
РОЗДІЛ 5. СПОРТ – ТАЄМНА ЗБРОЯ СПРАВЖНІХ УКРАЇНЦІВ.....	49
РОЗДІЛ 6. СВЯТО ДЛЯ МАМИ.....	52
РОЗДІЛ 7. ЧУЖИХ ДІТЕЙ НЕ БУВАЄ.....	55

ВСТУП

«Ворог їде туди, де програє вчитель і священник...»

Отто фон Бісмарк

Ця історія розповідає про тимчасове проживання на обмеженій території – в гуртожитку Державного навчального закладу «Львівське вище професійне художнє училище» – двох різних категорій людей: тих, хто тікає від війни, та тих, хто працює в закладі. Вони дуже різні, проте об'єднані жакли-вими реаліями війни. Для одних – це бажання вижити, для інших – бажання допомогти. Ситуація критична: війна тільки розпочалася, а людей, що тікають від війни, щодня стає все більше. Вони втомлені, налякані, хворі, голодні. Не вистачає ліжок, матраців, подушок, а зрештою, і працівників, які втомилася від щоденної напруги. У кожного свої клопоти, свої проблеми. У когось рідні в небезпеці, у когось діти, онуки, про яких ніхто не може піклуватись, у когось чоловіки, що записалися в ТРО, у когось сини, які стоять в черзі до військкомату... Проте ніхто не планує здаватись. Працівники закладу безупинно допомагають, переживають, приносять домашні речі, їжу, предмети побуту, медикаменти, адже всього не вистачає, а іноді й немає звідки взяти.

Ця війна змінила нас назавжди. Здавалося, що це непорозуміння швидко мине і ми знову будемо жити, як звикли: навчати дітей, виховувати, творити, надихати й випускати у світ вже кваліфікованих, конкурентоспроможних спеціалістів, якими будемо гордитися та які забезпечать процвітання нашої неньки України. Проте війна внесла свої корективи.

РОЗДІЛ І. НЕПРОСТИЙ ЧАС

Війна несподівано вторглася у нашу домівку, до кожної родини, у наш дивовижний світ. Це виглядало, як інша реальність, як щось неможливе, щось незбагненне. Повітряна тривога, вигтя сирен, перші вибухи, жахливі кадри на телеекранах. Що все це означає? Можливо, це жахлива помилка? Війна? Ні! Це непорозуміння! Це швидко мине, усе вирішиться...

Хто міг би нас, українців, переконати, що таке може статися? Відверто кажучи, ніхто! Нас попереджали, проте не переконали. «Цього не може бути! Це некомпетентність експертів, політиків, аналітиків, спецслужб тощо», – так міркували пересічні громадяни, занурившись у свої буденні клопоти. Ми не були готові.

А чи можна бути готовим до війни?

Думаю, відповідь однозначна: «Ні!» Адже той жах, той трагічний досвід говорить, що це не можливо. «Чи можна передбачити ситуацію, яка може з вами трапитись в умовах війни?» – спитала я одного разу наших вимушено переміщених українців, і вони відповіли: «Ні! Звичайно, ні!»

Можна було б ставити ще багато запитань, але відповідь на ці питання вже нічого не змінить.

Вороття немає.

Потрібно жити далі, творити, вірити, мріяти й діяти. Інакше ніяк, адже все, що було і є в житті, втрачає зміст, набуває присмаку гіркоти й безвиході.

Девіз українців один: ми вистоїмо, ми не зламаємося, ми сильні духом, у нас одна батьківщина, назад дороги немає.

Потрібно вижити, потрібно мобілізувати власні сили, потрібно, потрібно, потрібно...

Люди з різних куточків України, з різними емоціями та переживаннями, зі смутком та болем, збентежені, з маленькими дітьми на руках, опинилися в чужому місті, в учнівському гуртожитку, у складних життєвих обставинах: комусь з них потрібна їжа, вода, комусь – підгузки, одяг чи взуття, комусь – сон, іншому – спокій і тиша, а комусь потрібно жити в одній кімнаті, в оточенні незнайомих людей. Хтось мусить поділитись своєю їжею, яку волонтери не встигають приготувати та привезти; комусь доведеться миритися з тим, що люди дивляться на світ по-іншому, хтось прагне рушити вперед, світ за очі, щоб назавжди забути про страхи війни, вибухи, втрати, а комусь потрібно почати спілкуватися мовою, яка для них є чужою...

РОЗДІЛ 2. ЧАС ДІЯТИ

Ідея проведення занять українською мовою з дітьми, переміщеними із районів ведення активних бойових дій, виникла в педагогів училища відразу, як тільки ми познайомилися з нашими гостями й почули, що наше українське місто перестало бути таким. З кожного поверху гуртожитку, майже з кожної кімнати, з вулиць, з магазинів, з аптек полилась російська мова. Для нас, львів'ян, це було як холодний дощ на голову. Чути історії про страшні звірства загарбників, про зламані людські життя мовою кривдника було для нас понад силу. Ми розуміли, що мова – це та соломинка, за яку потрібно вхопитися кожному українцю, а тим паче тому, хто тікав від жаху «русского мира», тому, хто ніколи українською не розмовляв. Українська мова потрібна і тому, хто хоче розпізнати, де свій, а де чужий, щоб знову не бути скривдженим, щоб допомогти державі вижити, побороти ворога, встати з колін, і тому, хто завжди був щирим українцем.

Проаналізувавши емоційний стан прибулих та побачивши у їх очах розгубленість та страх, ми захотіли оточити їх любов'ю та турботою, допомогти подолати бар'єр невпевненості, страху перед завтрашнім днем. Російська пропагандистська машина виконала свою «чорну» справу, створивши в людей упрежене ставлення до нас, жителів західних областей України, розпаливши ворожнечу, назвавши нас, українців, нацистами. Страх проглядався в усьому: у поглядах, у розмовах, у докорах, у запитаннях, на які не завжди була відповідь.

«Головне завдання – завоювати довіру дітей та батьків, зацікавити їх, допомогти абстрагуватися від жахів пережитого та адаптувати їх до середовища, де усі розмовляють, думають і дихають українською», – такий посил ми отримали від директорки училища Надії Обнявки.

Вагань не було. Потрібно діяти. Перед нами виклик – надати допомогу як у побуті, так й у створенні такого внутрішнього середовища, щоб кожний гість відчував себе захищеним, потрібним своїй державі. Це завдання вкрай складне, оскільки треба об'єднати всі зусилля і щоденно, попри все, навчати дітей дистанційно і одночасно приділити увагу тим, хто змушений тікати, боротися зі страхом, приниженням, горем. Ми вирішили не втрачати жодного дня і боротися за свідомість кожного, хто потрапив у стіни цього тимчасового прихистку. Ми не вагались, який напрямок обрати, і обрали те, що нам, педагогам художнього закладу, вдається найкраще – мистецтво. Ми вміємо творити й креативити українською, ми вчитимемо спілкуватися українською, ми будемо допомагати українською. Таким чином, ми приєднаємось до загальноукраїнської справи – освітнього фронту.

Стало зрозумілим, що першочерговим завданням є соціально-психологічна адаптація дітей, які пережили трагічні події та перебувають у стресовому стані. Діти, що прибули до нас, були різного віку: від трьох місяців до вісімнадцяти років. Для зняття психологічної напруги було запрошено спеціалістів-психологів з Львівського міського центру соціальних служб «Між нами». Вони провели комплекс заходів, спрямованих на відновлення сил та можливостей дітей через арттерапевтичне заняття «Головний символ Львова».

Фахівці зуміли зацікавити дітей виконанням завдання, яке полягало у створенні зображення лева на аркуші картону за допомогою пластиліну, кольорових олівців, маркерів та кольорового паперу. Ця арттерапевтична техніка спрямовувалась на вираження емоцій дітей, розкриття творчих здібностей та розвитку уваги. Поєднання художніх матеріалів дозволило дітям провести час з користю та цікавістю. Діти розпочали роботу зі створення гриви звіра з кольорового паперу, скручуючи в трубочки вирізані смужки. Кожен зробив це по-своєму: різна довжина та ширина паперу, різні кольори та способи приклеювання. Після цього, використовуючи кольорові олівці чи пластилін, діти намалювали обличчя тваринки, додали ніс, рот, очі та дали їй ім'я. Ті, хто назвав левів не своїм ім'ям, пояснювали свій вибір.

Крім терапевтичного впливу, заняття мало й просвітницький аспект. Діти розповідали одне одному про способи життя левів у світі. Після такого обговорення тренери повідомили, що лев – символ міста Львова, де зараз перебувають діти. У такий спосіб вони змогли ближче познайомити дітей та дорослих, які не хотіли залишати свою малечу з незнайомими людьми під час першого заняття. «Місто виявилось дуже гарним та великим», – підсумували діти після завершення заняття. Подолавши страх, діти стали більш відкриті до спілкування, охоче долучались до обговорення і відверто відповідали на питання тренерів. Кожен з них мав можливість поділитися враженнями: хтось розповідав про шкільні спогади, хтось більше слухав, але уважно. Дітям було цікаво працювати в такій компанії, вони багато сміялись та згадували приємні моменти зі свого життя вдома. У кінці зустрічі було багато обіймів, запитань та пропозицій щодо наступних занять.

Стало зрозумілим, що арттерапевтичне заняття з дітьми можна вважати успішним, оскільки його учасники виходили з посмішками на обличчі. Психологам вдалося знизити рівень тривожності дітей та засяяти довіру до нашого колективу.

Обравши гасло «Львів рятує, як може. Подаруйте йому натомість свою, хоч ламану українську», ми розпочали роботу на своєму, освітянському фронті.

Зі слів викладача української мови й літератури Марії Качмар: «Це була моя перша така зустріч. Дітки разом із батьками вже чекали. Я ледве встигла переступити поріг кімнати дозвілля, як до мене підійшов незнайомий хлопчик (пізніше з'ясувалося, він харків'янин) і міцно обійняв. Спочатку несподіванка, а потім біль: ми можемо лише уявити, що ця дитина пережила. Довелося брати себе в руки й розпочинати заняття. Традиційно ми всі познайомилися.

«Мандрівка в українську казку» – такою була тема мого заняття. І знову шок... Я спіймала себе на думці, що ніколи у своєму житті не мала ще досвіду спілкування зі стількома російськомовними українцями. Відразу ж пригадалися слова директора моєї школи Романа Івановича, коли я вирішила вступати на філологічний факультет: «Марусю, треба їхати на Схід! Там ти потрібна найбільше!» Не поїхала. Як і більшість, правду кажучи, абсолютна моїх колег. От і результат... Отож, довелося шукати спільну мову в таких важких для нас усіх реаліях. Як з'ясувалося потім, вони всі добре розуміють українську. Багато батьків, на жаль, не дітей, можуть нею спілкуватися, вільно висловлювати свої думки, мають достатній словниковий запас».

А що не так із дітьми? Це окреме питання до сімейного виховання та шкільного навчання, оскільки з 16 січня 2021 року державна мова обов'язкова у сфері надання всіх освітніх послуг. Цю проблему слід ґрунтовно вивчити, але вже після нашої Перемоги! Сьогодні ми, як ніколи, маємо бути єдині!

Тож повернемося до нашого заняття. Ця тема захоплива, яскрава, вона пов'язана з дитинством, як ніщо інше. Українська казка... Діти спробували пригадати, які саме казки вони знають. Спочатку це були сучасні мультки, здебільшого іноземні, що асоціювалися з казкою. Але ситуацію врятували, як не дивно, знову батьки, які знають багато українських казок. Вони допомогли своїм дітям пригадати «Рукавичку», «Колобка», «Козу-дерезу», «Півника та двоє мишенят», «Івасика-Телесика» та інші. Усі разом виконували цікаві завдання: за елементами сюжету та окремими образами відгадували казки, доповнювали казкові антонімічні пари, впізнавали твори за початком, візуально за частиною малюнка.

Усе це відбувалося жваво, яскраво, емоційно. Діти працювали наввипередки. Особливе зацікавлення викликали українські героїчні казки, де Добро завжди перемагає зло.

Добро представлено образами богатирів-добротворців та їхніх помічників, а зло – такими персонажами, як Змій, Коцій Безсмертний (діти пригадали сучасний український відповідник Чахлик Невмирущий), Баба-Яга, Відьма, Ох. Малеча була в захопленні від розповіді про українських богатирів (Котигорошка, Сученка, Кирила Кожум'яку, Тромсина, Вернидуба, Вернигору, Крутивуса): їхню надзвичайну фізичну силу, фантастичні

пригоди та битви зі злом, кмітливість, мудрість та високі моральні якості, зокрема бажання допомогти слабшим та самопожертву заради інших. Діти відразу ж вказали на подібність між цими казковими персонажами та нашими Сучасними Героями – воїнами, які захищають нас усіх. Тоді малеча спробувала зобразити власне бачення перемоги Добра над злом, яка неминуча. Більшість малюнків – це зображення наших воїнів на танках, літаках, конях, які переможно проганяють ворогів («рассею», «русских»); це домінування національної символіки, зокрема хмарки, сонце такі ж жовто-блакитні, як і наш прапор. Це образ «радуги» (тут ми вивчили питомий український синонім «веселка», діткам дуже сподобалося це слово), який символізує відродження всього живого після найстрашнішої бурі. Завершили наше заняття переглядом мультфільму про Котигорошка.

Наступне заняття «Подорож до загадкового міста». До роботи долучилась вихователь гуртожитку, педагог з багаторічним стажем Любов Сокіл, і, обираючи тему чергового заняття із дітками, ми зупинилися на українських загадках. Малеча і дорослі люблять відгадувати загадки та вирішувати різні карколомні завдання. Тут діє певний дух здорового суперництва, бажання якомога швидше все зробити, випередити інших. Для цього слід максимально напружити розумову діяльність, асоціативні зв'язки, пам'ять. Можна згадати те, чого, як тобі здавалося, ти ніколи не знав!

Спочатку діти пригадали, що допомагає нам пізнавати зовнішній світ. Назвали найважливіші органи чуття, і за пропозицією Любові Сокіл спробували намалювати очі – дзеркало людської душі. Кожен зобразив їх по-своєму: різними кольорами, у певних формах, у яскравих настроєвих відтінках. Після цього всі

разом пригадали своїх домашніх улюбленців: котиків, собачок, хом'ячків – і спробували відгадати загадки про тварин, які є свійськими або лісовими. Це завдання не викликало особливих труднощів.

Наші діти, незважаючи ні на що, дуже розумні й талановиті. «Ми маємо майбутнє!» – раділа вихователь гуртожитку Любов Сокіл. Не менш емоційним було відгадування загадок про овочі та фрукти. Основні труднощі були пов'язані не з пошуком самої відгадки, а з підбором українських відповідників! Ви б побачили здивування дітей, коли вони дізналися, що тиква – українською гарбуз, а російський «арбуз» – це наш кавун! Тут на допомогу малечі прийшли батьки. Знову ж відкритим залишається питання, чому батьки знають, а їхні нащадки – ні!

Важчими за попередні були завдання про професії. Вони вимагали глибших знань та ширших асоціацій. Однак і тут наша малеча зуміла впоратися на відмінно. Відгадки так і літали з їхніх уст: вихователь, пожежник, електрик, музикант, лікар, пекар, художник та інші. Відрадно, що на запитання про те, яка професія зараз є однією із найважливіших, діти відповіли одноставно: «Воїн!» – прекрасно усвідомлюючи, хто є нашим захистом та надією на перемогу, мир і повернення додому!

Далі працювати з дітьми погодилась Зоя Дмитрівна Гранюк. Вона розповіла: «Мені, як викладачу української мови з багаторічним стажем, було цікаво і бентежно зустрітись з незвичними новими слухачами. Я все життя віддала профтехосвіті, а хвилювалась так сильно, ніби вперше проводжу урок.

Проте менші з дітей підбігали й запитували, чи буде заняття, і я відразу зрозуміла, що обов'язково ми мусимо працювати з дітьми, що ми робимо все правильно. Дітям цікаво!

Почали збиратися діти віком від 7 до 12 років. Їх було багато. Хтось прийшов сам, хтось із мамою чи бабусею. Перше, що я їх запитала, чи вони мене розуміють. Діти відповіли, що розмовляють російською, але дехто ходить до української школи, тому мене розуміють. Мені хотілося підняти їхній настрій, перемкнути їхню увагу на інші речі, відвернути від розмов дорослих та новин з фронту. І це вдалося.

Спочатку ми вивчили скоромовку українською мовою, і дехто вголос її повторив. Потім я зачитувала загадки українською, а вони їх відгадували. Деякі загадки були дуже складні. Я б їх не відгадала, якби не заглянула у відповідь, а вони казали відповідь. Діти дуже розумні!

Хочу зазначити, що гарно і чітко говорила скоромовку маленька дівчинка, якій було два роки і яка сиділа на руках у мами. Мама їй трішки допомагала, і дитина раділа, що їй вдається.

Потім діти писали на дошці деякі фрази українською мовою і просили мене знайти помилки (я люблю маму, я хочу миру, привіт, Україна). Просили мене показати, як пишеться українською і, и, г. Дехто з діток читав вірш українською. Дехто до слова робив ілюстрацію.

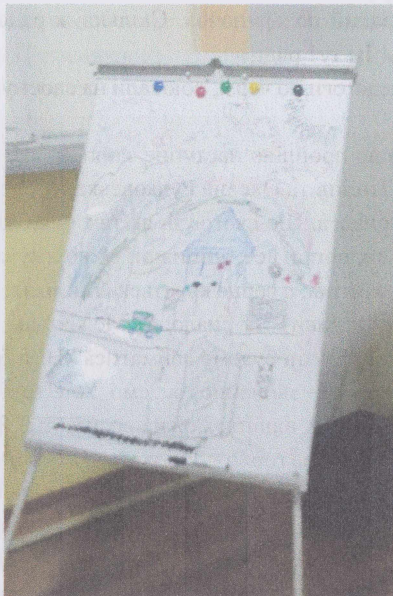
Цей день для дітей закінчився ще однією радістю: адміністрація училища підготувала кожній дитині солодкий подаруночок. Скільки ж радості в тих маленьких душах! Їх тут люблять! Їм тут раді!»

І так щоденно. Трудилися всі педагоги по черзі, воювали на своєму фронті.

«Мікс розваг». Під такою назвою пройшло наступне заняття, яке організували та провели викладачі Марія Тимків та Оксана Рудковська. Зі спогадів педагогів: «Весняний ранок, у душі тривога. Що сьогодні, як там наші хлопці на фронті, чи всі живі, може, голодні. Та, попри все, зціпивши волю в кулак, ти починаєш працювати. Усміхнена, на позитиві, а серце крається й щемить. Проходиш повз людей зі Сходу: «Як ваші справи? Як спалося? Може, вам щось потрібно?» І тут чуєш: «Скажіть, а ми сьогодні будемо займатись? Нам би хотілось!» – «Що тут скажеш? – подумалось, – звичайно, будемо. Але треба добре поїсти, щоб сили були для заняття!» – «А віршик можна розказати? Я сьогодні підготував. Дістала мене та війна по саме горло». І п'ятирічний хлопчина жестом показує на горлі, де та війна. А оченята аж горять, бо хоче ще щось сказати, та важко йому дібрати слова: «А ми вдома розмовляємо російською» – «Шкода, що Ви розмовляєте лише російською, але, якщо ти хочеш, я допоможу тобі сформулювати речення українською мовою», – запропонувала я. «Хочу», – відповів хлопчина. Тоді хлопчина, наче вітер, полетів на верхні поверхи, викрикуючи: «Ребята, ми будем заниматься, играть». А в думці майнуло: «Може, вивчить рідну мову, бо ж хоче!»

Розпочали ми з присемного – з дитячих пісень. Плавню перейшли до малювання з меншими, а доросліші діти взялися за завдання з вивчення української мови.

Та тривало це недовго. Енергія дитинства взяла гору. І почався наступний етап – створення картини «Весна» в ігровій формі. Завдання полягало в тому, що кожна дитина, незалежно від віку, протягом п'яти секунд за допомогою рухів тіла й жестів показувала якийсь елемент задуму – дерево, тварину, пташку тощо. І так по колу діти відтворювали задум, а коли ставало зрозуміло, що «шедевр» готовий, інші намагались відгадати і намалювати на дошці.

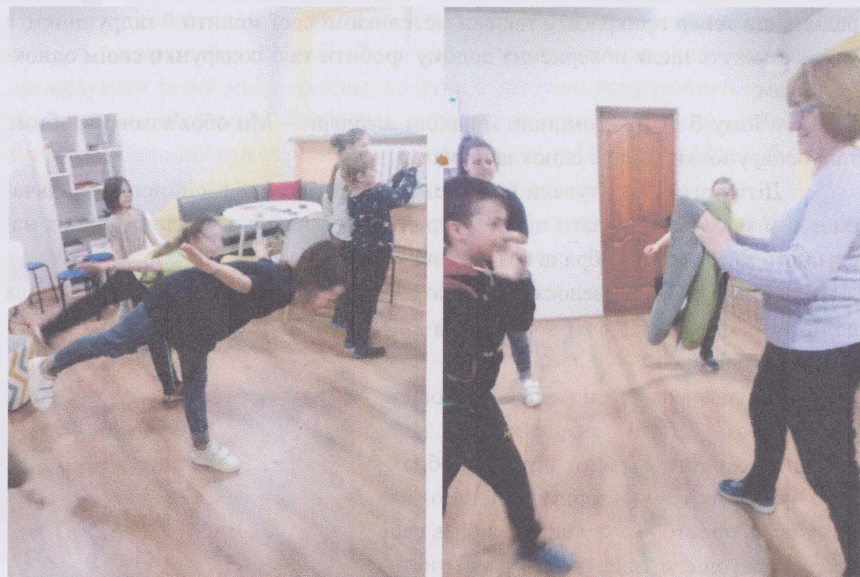

Далі, не гаючи часу, ми грали у відому гру «Слова». Учасники називали слово (предмет, овоч, фрукт, природні явища тощо), при цьому початок назви слова мав бути на ту літеру, на яку закінчується попередньо назване слово. Звичайно, слова мали звучати українською мовою. Якщо дитина не знала слово українською, то ми перекладали, записували на дошці і виправляли. Головне, що діти раділи і щиро повторювали виправлення.

Тут у нас до роботи була залучена і логіка, і швидкість, і вияв власного бажання, і колективний дух.

Набравшись сміливості та позитивної енергії, діти глибоко перейшли до руханок і виконання спортивних вправ. Між ними знайшлися і боксери, і гімнасти, і ті, що ніколи не займались спортом. Не хотілося відпускати дітей. На

якийсь момент ми самі стали дітьми, оскільки довелося рухатися та виконувати вправи разом з ними», – резюмували педагогині.

Мабуть, кожен з нас у дитинстві складав фігурки з паперу. Вищим пілотажем завжди вважалося вміння скласти їх таким чином, щоб кораблик плавав по воді, а не опускався на дно, жабка стрибала, якщо на неї натискати в певному місці, а літачок перелітав весь клас.

Техніка оригамі буде корисною для дітей, оскільки це мистецтво розвиває уяву, просторове мислення, увагу, фантазію, концентрацію та терпіння. Відомо, що, якщо людина одного разу долучилася до дивовижного світу оригамі, вона залишиться його шанувальником назавжди.

«Пориньмо у світ оригамі». Так назвали своє заняття викладач математики Леся Нестерук та майстер виробничого навчання Наталія Ткачик і запропонували дітям майстер-клас у популярній техніці. «Сьогодні ми робитимемо метелика. Цей оригамі-метелик буде не просто паперовою фігуркою. Це буде закладка на куточок книжкової сторінки: зручно і красиво», – таке завдання поставили перед

дітьми середнього і старшого шкільного віку педагоги.

Діти з неабиякою цікавістю підійшли до роботи. Тут моментально стерлися обмеження у віці, і кожен почав творити красу із листочка паперу. Вони раділи, що телер прикрасять такими метеликами свої зошити й підручники, а також зможуть після повернення додому зробити такі подарунки своїм однокласникам.

«Чому б і ні? – гомоніли й раділи школярі. – Ми обов'язково зробимо такі подаруночки нашим однокласникам!»

Діти багато запитували про наш заклад, наші професії, чого ми навчаємо, ким можна працювати після завершення навчання в училищі, і тема наступного заняття була обрана без вагань – «Світ професій».

Щоб дітям не довелося нудьгувати, викладач Леся Габа творчо підійшла до організації заняття і запропонувала креативну форму проведення – «Професії в загадках».

Зі слів педагогині: «Діти розповіли, що мріють бути корисними, коли закінчиться війна. Кожен з них хоче обрати саме ту, єдину і неповторну професію, але це дуже не просто. Кожен висловлював своє побажання: одні хотіли навчати дітей, інші – лікувати, треті обирали дуже небезпечні

професії, адже люблять ризикувати. Ще інші сказали, що стануть військовими й будуть обороняти нашу країну від загарбників. У доступній для дітей формі за допомогою малюнків та загадок-описів були відгадані майже всі професії. Учасники заняття посміхались один одному. Вони не просто слухали одне одного, а чули, не просто дивились, а бачили, не просто відповідали, а

міркували. Дружно і плідно працювали та ділились своїми заповітними мріями».

Після завершення заняття учасники вирішили, що наступного разу спробують себе в конкретній професії. Тож перед нами постало нове завдання – організувати такий майстер-клас, де були б залучені всі учасники, незалежно від віку й цікавості. Вирішено розповісти про професію «Флорист». Відгукнулися майстри виробничого навчання Анна Павлик та Надія Катарина і вирішили виготовити з дітьми подарункові коробки.

«Подарунок – це радість, – так розпочали заняття майстри своєї справи, – і ми точно знаємо, що один з головних критеріїв душевного здоров'я – це потреба тішити інших. Радійте самі й радуйте інших!» Присутнім було роздано різноманітні смаколики, які потрібно гарно упакувати. Діти констатували: «Купити в магазині готове упакування і покласти туди подарунок зможе кожен, проте не кожен зможе зробити його своїми руками».

Тож юні майстри відчули себе маленькими конструкторами, дизайнерами, флористами. Дитячим фантазіям не було меж. Головна мета заняття була досягнута – зменшення нервового напруження, сприяння у створенні комфортних умов для фізичної та розумової діяльності, побуту й відпочинку наших юних гостей. Це заняття стало ще одним антистресом для наших юних героїв.

«What's your name?» Так назвала своє заняття Галина Михайловська, викладач англійської мови. Дітям запропонували трохи розважитися і пограти в ігри. Але варто зауважити, що ці ігри проводилися не лише для розваги, а й з навчальною метою. Так, за допомогою м'яких іграшок у вигляді диких та свійських тварин діти активізували вже вивчену в школі лексику. Гра полягала в тому, що одна дитина ховала іграшку й описувала її англійською мовою, а присутні повинні були відгадати, про кого йдеться в описі дитини. Крім м'яких іграшок, викладач використала ігрові картки з малюнками, які позначали прикметники і які також використовувалися для опису тварин. Діти, окрім того, відгадували загадки із назвами тварин англійською мовою.

Галина Ярославівна повторила з дітьми не лише тему «Тварини», а й «Професії».

Знову-таки за допомогою ігрових карток діти швидко та легко повторили назви професій англійською мовою, а деякі нові навіть вивчили. Далі одні діти за допомогою рухів зображали професії, описували їх, а інші відгадували. Цікаво, що на запитання про улюблену професію, багато хлопчиків та дівчат відповідали «пілот», «лікар», «поліцейський», «пожежник», «військовий».

Дітям дуже подобалося займатися в затишній кімнаті дозвілля. Вони щоденно запитували: «Чи буде завтра заняття? О котрій годині?» Діти вже вивчили на ім'я всіх викладачів та адміністрацію і, якщо з якоїсь причини заняття не могло відбутись (тривога, обстріли), вони наступного дня вивідували, шукали педагогів, наполягали, адже «їм цікаво!» І ми, звичайно, залюбки це робили.

Нам хотілося вберегти цих юних героїв від непростих випробувань, зміцнити їх віру і надію на краще. Тому темою наступного заняття стала «Віра в силу оберега».

До справи взялися педагоги Любомира Войціховська, Оксана Дуфанець, методист Любов Осипович та соціальний педагог Іванна Дем'янчук, адже тема складна за змістом і глибока для розуміння.

Згуртувавши дітвору в дружню спільноту, учасники обговорювали таке поняття, як оберіг. Діти роздумували, з якими словами вони пов'язують слово «оберіг», що це за чарівні предмети чи поняття, які люди наділяли магічною силою і з якими ототожнювали віру в добро, щастя, успіх, від чого обереги захищали людей і чи справді захищали, як обрати оберіг і т. д.

Зважаючи на значення слова, діти з'ясували, що оберіг береже людину, допомагає їй захиститися від зла, вистояти в боротьбі з ворогами, уникнути біди. Віра в силу оберега завжди робить людину сильнішою.

– сигнал повітряної тривоги. Діти – це лакмусовий папірець, вони не випадково зобразили такі малюнки, адже інколи заняття розпочиналось із чудового міні-концерту юного бандуриста Тимофія з Харкова, а Іван сьогодні почув сигнал повітряної тривоги. І тут пригадався відомий вислів: «Коли лунають гармати – музи мовчать». Для нас це стало сигналом до подальшої натхненної роботи.

Тимофій став нашим помічником. Він розучував нові пісні, зачаровував усіх своєю відважністю й бажанням бути корисним, а діти й дорослі, затамувавши подих, слухали бандуру й підслівували. Деякі з дітей вперше чули її живий звук і навіть мали змогу доторкнутись до неї. Справжнє чудо відбулось, коли Тимофій виконав відому багатьом пісню «Ой у лузі червона калина похилилася». Усі почали підспівувати, забувши про те, хто якою мовою розмовляє вдома. Спрацював генетичний код нації, музика об'єднала усіх, незалежно від віку, статі, вподобань. Це той випадок, коли ключ до сердець було знайдено за допомогою кількох влучних нот, які пролунали в наших стінах, як символ єдності.

Нам би дуже хотілося, щоб наш юний музикант знайшов свою стежку в житті, адже до Харкова, на жаль, Тимофію повертатись ще не скоро...

Далі ми вирушили в країну ввічливих слів разом із викладачами Ольгою Вітрик й Оксаною Козачок та майстром виробничого навчання Іриною Ше-

кетерою. «Я хочу, щоб Ви ніколи не плакали, не боялись, щоб завжди могли радіти життю, щоб завжди могли сміятись і назавжди забути слово «війна». – так викладач Ольга Вітрик розпочала наступне заняття. Головним завданням цього заняття було підтримати віру в те, що ситуацію буде розв'язано, що все швидко закінчиться. «Мине час, – сказала Ольга Володимирівна, – і, замість розпачу та печалі, прийде світле майбутнє». Викладач намагалась допомогти дітям впоратися зі своїми почуттями після перенесеного стресу, адже перед заняттям якраз закінчилась чергова тривога. Створила для дітей затишну і веселу атмосферу: розповідала про значущість ввічливих слів, слів, які допомагають зрозуміти, що людина, яка живе у світі добра, взаєморозуміння, відчувається особистістю й може розкрити всі свої найкращі риси, бути корисною своєму народу, оточенню. Вчила розуміти й поважати один одного, допомагати й не зраджувати, підтримувати у важку хвилину. Далі діти вчилися складати речення з ввічливими словами. На завершення декламувала уривок з вірша «Доброга»:

*Не лінуйтесь робити добро, лише зла не бажайте нікому,
Бо воно як велика гора, стане вам на иляхові земному.
Правда в світі є дуже проста: сонце землю теплом зігріває.
А людину -- її доброта і любов у житті прикрашає.*

Спільно з майстром виробничого навчання Іриною Шекетерою провела ігри «Відгадай казкового героя», «Море хвилюється». Діти переглянули презентації «Ввічливі слова», «Країна динозаврів», «Мої мрії».

На завершення педагогині запропонували малечі намалювати малюнок «Моя мрія». Діти малювали по-різному: хтось зобразив будинок, хтось – посмішку, а хтось – ракету, яка тікає від пострілів танка.

Зі слів Оксани Козачок: «Спостерігаючи за малечюю, раділи, що впоралися із завданням. В очах дітей ми побачили шматочок щастя і віри у те, що все буде добре!»

«Для нас стало очевидним, – продовжила Ірина Шекетера, – діти здатні переживати, перейматися геть не дитячими проблемами, проте вони також вміють радіти, мріяти, вірити та йти до своєї мети».

І наша команда продовжувала працювати, творити, надихатися цими відкритими до діалогу юними та маленькими українцями, які щоденно переймалися життям країни, слухали бесіди дорослих, що гуртувалися на кухнях гуртожитку, чули телефонні розмови з рідними, які залишилися на лінії зіткнення, співпереживали за всі втрати й приходили до нас, до нашої кімнати дозвілля, де можна було поговорити про все й на хвилинку забути про всі негаразди.

Одного ранку всіх сколихнула страшна звістка: колону, яка виїжджала із Запоріжжя, розстріляли російські військові. У цій колоні їхали до Львова син та невістка однієї з жінок, яка на той момент уже проживала в нас із двома онуками з інвалідністю.

Жінка не знала, чи вони живі, де вони зараз перебувають. Нічого, крім страшної звістки, яку їй повідомили знайомі: «Колону розстріляли». Крик, плач, сум і невідомість, що гнітить усіх. Мешканці згуртувались і почали думати, як можна отримати інформацію про рідних цієї згорьованої жінки і як їй допомогти. Інформація надійшла через деякий час: вони вижили, але знаходяться з пораненнями в лікарні й до Львова потраплять ще не скоро.

«У ці непрості часи, у часи люті, ненависті, болю, страждань, у часи душевного відродження, постійного переосмислення цінностей не опускаймо рук! Працюймо далі! Робімо свою справу!» – так щоденно підтримувала й пі-

дбадьюрювала нас директор училища Надія Обнявка, хоч розуміла, скільки зусиль докладає кожен із нас, щоб порядок і спокій були як вдома, так і на роботі. Майже кожна родина когось відправляла на фронт, когось зустрічала з лінії воєнню, а когось втрачала...

«Що для нас Україна? З чим ми асоціюємо Україну? Що ми знаємо про Україну? Що знає про нашу країну світ?» – з такими запитаннями звернулася до дітей методист Діана Фургалю. Вони відповідали, хто як знав, хто як чув. Стало зрозумілим, що потрібно дати більше інформації дітям, аби показати, хто на сьогодні є справжнім другом України. Вона організувала заняття «Українські символи. Ukrainian Symbols». Заняття проводилося англійською мовою на знак подяки дружній нам Англії. Як назвати українські символи англійською мовою, перекладати чи ні, з'ясували діти на занятті й щиро раділи, що їх зрозуміють, коли вони мандруватимуть світом.

Водночас говорили про Україну та українське, про духовне і матеріальне, офіційно визнане та відоме у народі – про те, з чим асоціюється Україна. На занятті були присутні діти з різним рівнем підготовки, поглядами, унікальною картиною світу та особливим місцем для України у своєму серці. Діана Миколаївна розповіла про українські феномени («phenomena») – поняття, які кожен з нас, українців, знає, але задумується, як їх назвати іноземною. Жовтоблакитний стяг, Тризуб та Гімн України – символи, відомі поза межами нашої країни, а ось верба, калина, вишиванка, вишитий рушник, бандура, хата-мазанка, булава, пшениця, вінок, петриківський розпис, сало, вареники, борщ відомі не всім, а лише тим людям, які мали можливість познайомитись з українським краєм та українським народом безпосередньо.

На занятті діти обговорювали запропонований відеоролик, учились працювати в команді, складаючи тематичні пазли під українські пісні, малю-

вати символи нашого народу, які найбільше подобаються, використовуючи при цьому як українську, так і англійську мову.

За порадою виховательки Любові Сокід, Тимофій із Харкова, якому всього 10 років, знову взяв до рук бандуру та зіграв музику до пісні «Засвіти встали козаченьки». Заграв на бандурі, на інструменті, який передусім символізує українське музичне мистецтво.

«Приємно, що діти водночас і здивувалися, і зраділи, що можуть не боятися стати незрозумілими чи недостатньо освіченими. Саме покоління наших дітей нестиме у світ культуру нашого народу, розповідатиме про побут, про наш народ і країну загалом. Важливо говорити українською мовою, важливо говорити англійською про українське, говорити про те, що нам подобається і що ми любимо, бо народ український прекрасний», – підсумувала урок педагогиня.

«Сьогодні ми формуватимемо уявлення про красу навколишнього світу – весну та весняні квіти, та про те, що дозволить вам згадати приємні моменти у своєму житті», – звернулася до учасників заняття викладач Леся Габа, – адже квіти – найприємніший подарунок для жінки». Тому була втілена в життя проста, але оригінальна ідея творчої роботи з дітьми – «Тюльпани для мами». «Тюльпани стануть гарним, душевним подарунком для мами чи бабусі, сестри чи тітки, – підтримала Лесю Василівну майстер виробничого навчання Марія Ковальчин, – адже, любі діти, ми повинні підтримати всіх рідних у такий нелегкий час!» І діти із захопленням працювали над аплікацією. З любов'ю вирізали та клеїли кожную пелюсточку, кожен листочок. Весняна аплікація готова, проте діти ще не готові відпустити наставників, оскільки їм потрібно зробити цілий оберемок тюльпанів, щоб вистачило для всіх!

І так щоденно, інколи до ночі, доводилося проводити заняття на прохання дітей. Ми розуміли, що людську небайдужість, увагу, тепло рук діти сприймають найкраще.

«Співаємо англійською» – таке заняття запланувала викладач Галина Михайловська, бо знала побажання, які висловили діти на попередньому заході. «Зайшовши у кімнату, зрозуміла, що більшість дітей були ті самі, що й минулого разу, але є діти, які недавно приїхали до нас і з ними потрібно налагодити контакт, познайомитись, зацікавити. Тому спочатку кожен трохи розповів про себе, а потім вже взялися до вивчення рухливих англійських пісень, якот: «If you're happy», «Bingo», «Head, Shoulders, Knees and Toes», «Do the Hokey Pokey». Знаємо, що діти довго не можуть всидіти на місці. Спочатку хлопчики та дівчатка слухали пісні, потім вивчали їхні слова і вже тоді разом із рухами відтворювали». Щоб краще запам'ятати слова до пісень, викладач використала цікавий підхід: на дошці було записано тексти пісень. Учні спочатку співали, користуючись ними, а пізніше в кожному рядку педагог витирала слова, і діти повинні були пригадати, що ж мало бути на місці пропуску. Для тренування уваги кожна пісня виконувалася з різними рухами декілька разів у щоразу пришвидшеному темпі. Хто не встигав повторити рухи чи збивався, на якийсь час вибував з гри.

Отже, під час цього заняття діти потренували пам'ять, увагу та зосередженість. Крім того, вони багато рухалися, вчилися комунікувати та розвивали свої розумові здібності.

Після завершення заняття і до темної ночі ще з багатьох куточків та різних поверхів нашого тимчасового помешкання лунали веселі дитячі пісеньки

англійською мовою, що створювало позитивну атмосферу й надихало до продовження роботи та боротьби за маленькі серця.

Наближались Великодні свята, і нам дуже хотілося розповісти дітям про наші звичаї, традиції, та обряди. Великдень – це уособлення пробудження природи від сну та звільнення людей від гріхів. Діти знали, що цього дня всі віряни згадують, як сталося чудо і чому воскрес Спаситель.

«Готуємось до Великодня» – так назвали ми наступну серію занять, адже Великдень – одне з найважливіших християнських свят. Великдень 2022 року – це як світлий промінчик у нашій боротьбі, це той день, який «можливо, заставить Путіна зупинитись». Так розмірковували й мріяли маленькі жителі, які ще більше хотіли повернутись до рідних домівок: «Можливо, станеться чудо!»

До роботи взялися майстер виробничого навчання Ольга Зеліско, викладачі Оксана Рудковська та Марія Тимків. Вони спільно провели майстер-класи із розпису власноруч виготовлених писанок із кольорового картону. Також педагогині розповіли дітям про Вербну неділю, яку в різних регіонах України називають по-різному: Вербницею, Квітною, Цвітною, Шутковою та Баськовою неділею. Інформували, що свято пов'язує з відновленням сил природи після тривалої зими – і, ймовірно, тому слов'янський вибір впав на вербу, оскільки перші котики можуть розпускатися вже в лютому, стаючи провісниками весни.

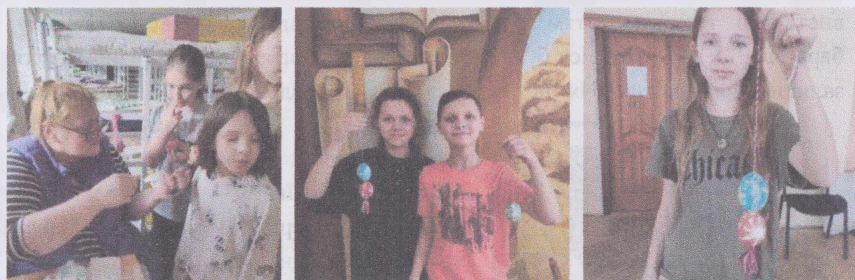
Цим заняттям педагоги намагалися підкреслити, що для України також настануть світлі часи. «Потрібно ще трішки почекати, трішки перетерпіти, трішки поборотися, щоб потім піднятися, розпуститися і розквітнути, як та великодня верба. А тоді ми відновимо, відбудуємо, прикрасимо нашу неньку Україну, як сьогодні Ви, діти, прикрасили вербове гілля власноруч зробленими писанками», – завершила заняття Марія Тимків.

Далі була львівська передвеликодня толока, адже це вже стало традицією місцевих жителів. Не всі гості знали значення цього слова, тому, роз'яснивши його, згуртували дорослих і малих, працівників училища і внутрішньо переміщених осіб і взялися до роботи. Ця толока виявилася особливою! Ми зрозуміли, що турбота про чистоту нашого дому сьогодні має більше значення, ніж будь-коли. Прибираючи територію навколо гуртожитку, висаджуючи весняні квіти, дякуючи Богу та нашим захисникам, знали, що в багатьох жителів нашої держави такої можливості не буде.

Проте прибрати й прикрасити навколишню територію не є достатнім – до Паски потрібні особливі приготування, пов'язані з нашими національними традиціями, які стимулюють до їх відродження. Тож до роботи взялися викладачі спеціальних художніх дисциплін Олена Погребняк, Оксана Дуфанець та майстер виробничого навчання Анна Павлик. «Немає нічого простішого і водночас важчого, ніж розписати яйце!» – так схарактеризувала Олена Станіславівна майстер-клас з писанкарства, і маленькі мешканці туржотитку розпочали знайомство з традиційною писанкою.

Писанкарство – це традиція, яку український народ плекає з давніх-давен, яка передається, як щось сокровенне, з покоління в покоління. Звичай фарбування та розписування яєць поруч з випічкою великоднього хліба став для нас, українців, чимось водночас таємничим і виразним, вираженням національної ідентичності та власного ставлення до підтримки українських традицій. Радість очікування великодніх майстер-класів відчувалася у колективі маленьких «чомучок» ще задовго до їх планового проведення. Вони були готові щоденно вивчати нове й прагнули пізнати якнайбільше, висловлюючи свої бажання рідною, українською мовою!

Педагоги училища дбали про те, щоб діти, у сім'ях яких часто не дотримуються українських традицій та не спілкуються українською мовою, все ж розуміли, що те, що належить нам – наше національне, рідне, живе – є всередині нас і завжди з нами залишатиметься. Мистецтво писанкарства є справді прекрасним, змістовним, несе у собі код нації, закладену ідентичність та душу українського народу.

Майстерність педагогів училища у створенні святкової атмосфери, вміння зацікавити дітей створенням писанок та передати їм знання про особливості виконання традиційних українських писанок вражають. «Легко занурити яйце у барвник чи написати лінію або крапку воском, але важко

зробити це осмислено, коли кожен знак та колір проходить через душу. Вкладати душу, відчувати свою приналежність до давнього, славного, сміливого та доблесного народу України, мріяти та уявляти, розуміти своє значення для майбутнього нашої держави, зберігати та примножувати українські традиції і це виразити у своїй єдиній та неповторній писанці – ось справжнє мистецтво», – продовжила свою розповідь митець.

Діти дуже старалися, виводячи на яскравій шкаралупі загадкові символи. Писати воском справа нелегка, адже віск швидко застигає чи тече, його треба відчутти. Тому дітям довелося чітко дотримуватись всіх порад наставників. Не вистачало терпіння дітям, щоб занурити чи вийняти власну писанку з барвника! А коли вже віск був знятий і писанки вражали своїм різноманіттям, залишилося нанизати їх на попередньо заготовлені китиці, щоб писанки

красувалися на шнурочках з різнокольорових ниток. «Христос Воскрес! Воскресе Україна!» – таким гаслом наші юні митці завершили майстер-класи, які тривали кілька днів поспіль.

Далі – освячення писанок, пасок та інших продуктів, які ми покладемо у великодній кошик для наших гостей. Для нас, працівників училища, це була маленька перемога, адже ми змогли в такий нелегкий час забезпечити усіх мешканців усім необхідним. Це було нашою маленькою радістю в колі чужих і водночас уже таких близьких нам людей.

Зробити так, щоб дітям було цікаво вчити рідну мову без примусу, без натиску, без наполягань, стало головним завданням педагогів.

«Мова повинна стати трендом для усіх українців», – так міркувала методист Любов Осипович. Порадившись із викладачем інформатики Оксаною Рудковською та викладачем математики Лесею Нестерук, залучивши до роботи майстра виробничого навчання Марію Дацків, провели заняття з вивчення числівників.

На аркушах паперу педагоги надрукували прості запитання: скільки вам років, скільки місяців у році, скільки днів у тижні, скільки поверхів у будинку, де ви проживали до війни з сім'єю, скільки років Україна є незалежною тощо. Діти повинні були написати числа словами на дошці. Це треба було бачити! Діти старалися, виправляли один одному помилки, реготали та бешкетували.

Далі дітей поділили на команди й провели конкурс «Відгадай числівник і правильну відповідь зафарбуй». Усі відповіді на запитання були розташовані в межах контурів розмальовок, які було роздано дітям до початку заняття. Діти старанно працювали, розфарбовуючи комірки з правильними відповідями потрібним кольором, надаючи зображенню завершеного вигляду. Усі виконані завдання в подальшому перевірила викладач української мови Зоя Гранюк. І, звичайно, було визначено переможців конкурсу. На згадку про захід діти отримали подарунки – шоколадні медалі.

РОЗДІЛ 3. ГЕОГРАФІЯ ВІЙНИ

Не менш цікавим стало заняття, яке провели заступник директора, викладач географії Наталія Турчиняк та психолог Галина Гуль. Спочатку дітям запропонували переглянути відеоролик «Україна на карті». Потім працювали над створенням «Карти гостей». Учасники на контурній карті України знаходили своє місто чи село й позначали його відповідним кольором. Крім того, кожен присутній повинен був розповісти про себе, своє місто чи село, де живуть його дідуся, бабуся, інші родичі, де любить відпочивати родина, чим займатися. Діти наввипередки називали своє село чи місто, улюблені місця для прогулянок, відпочинку, розваг, занять спортом тощо. Вони відповідали щиро. Кожна дитина старанно вишукувала свою місцину й позначала. Цікаво було спостерігати, як діти дивувались, наскільки близько чи далеко вони жили до війни один від одного. Діти навіть почали розмірковувати, яким видом транспорту вони будуть їздити в гості одні до інших після перемоги.

Як з'ясувалося, діти потрапили до нас із різних регіонів: м. Київ – 41 дитина, Київська область – 35 дітей, м. Харків – 17 дітей, Харківська область – 11 дітей, м. Луганськ – 1 дитина, Луганська область – 9 дітей, м. Донецьк – 1 дитина, Донецька область – 13 дітей, Чернігівська область – 2 дитини, Херсонська область – 2 дитини, м. Суми – 3 дітей, Сумська область – 1 дитина, Одеська область – 1 дитина, м. Запоріжжя – 14 дітей, Запорізька область – 1 дитина, м. Житомир – 5 дітей, Житомирська область – 2 дітей, м. Дніпро – 5 дітей, Дніпропетровська область – 10 дітей, Вінницька область – 2 дітей.

У період з початку повномасштабного вторгнення до 30.06.2023 року в гуртожитку ДНЗ «Львівське ВПХУ» тимчасово проживали 176 дітей до 18 років.

Діти перебували в нас у різні періоди весни-літа 2022 року й різний проміжок часу: хтось – добу, хтось – тиждень, а дехто й досі чекає завершення війни, оскільки повертатись нікуди. Крім цього, з вересня 2023 року до нас вступили на навчання ще 26 учнів з числа внутрішньо переміщених осіб.

Але повернімось до весни-літа 2022 року.

До нас прибували нові гості, які вимушено покидали свої домівки та тікали світ за очі. Ми намагались зробити їх перебування в нас максимально комфортним.

Протягом їхнього перебування в нашому прихистку соціальний педагог Іванна Дем'янчук та психолог Галина Гуль завжди були поряд із дітьми. Своєю роботою вони намагались мінімізувати наслідки травматичного досвіду, і саме їхні знання та бажання допомогти були надзвичайно необхідні нашим мешканцям. Люди, які пережили страх та біль, найбільше потребували саме психологічної підтримки та соціального захисту.

Соціально-психологічна служба училища стала лінією зв'язку між соціально-психологічними службами міста та нашими новоприбулими мешканцями, оскільки люди скаржилися на відчуття небезпеки, тривоги, постійні зміни настрою, дискомфорт, порушення сну. Найбільш вразливі до цих подій були діти та підлітки, у яких недостатньо сформовані механізми захисту психіки (це механізми, спрямовані на мінімізацію негативних та травматичних переживань). Стан, у якому перебували діти, можна описати так: погане самопочуття (розлади апетиту, порушення сну), нерозуміння навколишніх процесів, нерозуміння власного емоційного стану, почуття розгубленості, підвищений рівень страху, тривожність, бажання повернутись додому.

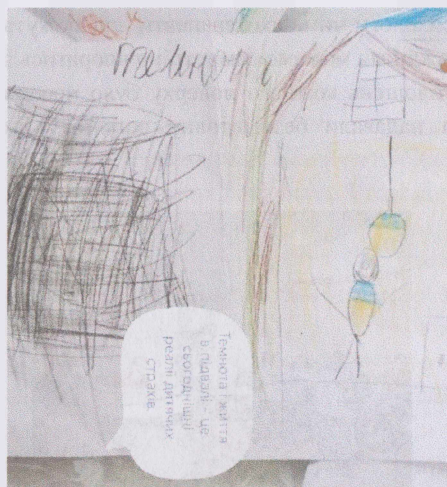
Була налагоджена співпраця з комунальним некомерційним підприємством «3-я міська поліклініка м. Львова». Щодня до нас приходили медики (педіатри, тералевти та ін.), які проводили огляд дітей і в разі потреби направляли до потрібних спеціалістів чи спеціалізованих установ, щоб діти мали змогу отримувати кваліфіковану медичну допомогу.

Групові заняття та індивідуальні консультації за участю представників соціально-психологічної служби училища та міста проводилися щодня. Галина Володимирівна та Іванна Анатоліївна часто приходили навіть у вихідні, коли всі мешканці перебували у своїх нових тимчасових помешканнях, щоб в процесі спілкування визначити проблеми цих людей та знайти можливі шляхи їх вирішення. У будні дні внутрішньо переміщеним особам доводилося займатися відновленням документів, оформленням допомоги тощо. Соціально-психологічна просвіта здійснювалася з метою вивчення та розуміння психічних станів новоприбулих, набуття ними корисних навичок, формування у них уявлення про позитивні та негативні аспекти власної діяльності.

«Страх. Що це таке? Як і чому з'являється?» – таку тему запропонувала розглянути психолог Галина Володимирівна під час наступного заняття. «Всі ми чогось боїмося, – продовжила психолог, – і це нормально, адже в деяких випадках страх захищає нас від необдуманих і небезпечних дій. Невелика порція страху може бути навіть корисною: вона змушує нас рухатися, мотивує до певних дій. Але так буває не завжди, оскільки межа між страхом, де існує реальна загроза, і фобією дуже тонка. Проблема страху стає особливо актуальною в період пандемії чи війни, коли летять бомби, лунають постріли. Всі ми були дітьми й у кожного з нас є хоча б один страх, який «переслідує». І кожного разу ми відчуваємо себе дітьми, які нічого не можуть вдіяти із тими емоціями, що виникають у нас, коли ми лише подумуємо про «дитячий страх».

Проте, коли страх і невпевненість переважають над здоровим глуздом, можуть виникнути різні проблеми зі здоров'ям. Дітям запропонували «подивитись страхам у вічі», намалювавши їх на аркуші паперу. Діти погодилися, і таким чином малеча виплеснула на аркуші паперу власні страхи та переживання.

Під час роботи діти отримали дієві поради з подолання власних страхів: говорити з батьками чи близькими про свої відчуття, описувати, як виглядає страх, звідки він з'явився, малювати його щоденно, бажано у смішному вигляді, обговорювати з близькими, чому сьогодні він саме так виглядає, придумувати про нього смішний сюжет. Коли цікавість, сміх, здивування перемішуються зі страхом, останній не витримує таких конкурентів і зникає, ніби його й не було.

Батьки також отримали рекомендації: не применшувати й не знецінювати страх дитини, не пригнічувати його, не переконувати дитину, що це лише її ілюзія, не проявляти агресію, не закликати до мужності, не карати за страх, не привіювати до забаганки чи примхи, не намагатись вберегти від усього, з чим дитина стикається у зовнішньому світі. Найважливіше – це пам'ятати, що в нас є спеціалісти, психологи чи психотерапевти, які можуть надати кваліфіковану допомогу. Не завжди ми можемо самостійно впоратись з проблемою. Крім того, на дошках оголошень кожного поверху було подано телефони гарячих служб міста, які надавали безкоштовну допомогу чи консультацію.

Після цього діти взялися досліджувати свої емоції. Було проведено заняття з елементами тренінгу «Емоції людини». Під час заняття малеча визначала тип емоції за прикладами смайлика. Учасники вчилися передавати емоції за виразами обличчя: одні діти показували – інші відгадували, визначали, які події з їхнього життя викликають емоції страху, гніву, огиди, здивування, горя, відрази, зневаги, сорому чи вини, а які – радість чи цікавість.

За цією вправою діти згадували різні історії, що трапились з ними, дискутували між собою, чому саме вони в ті хвилини відчували такі емоції, чи

хотіли б вони ще раз відчутти те саме. Потім, переглядаючи відео на екрані телевізора, аналізували сюжети з мультфільмів і ділились власними відчуттями.

На завершення заняття учасників попросили намалювати посмішку. Як тільки посмішка з'явилася на папері, дітям запропонували подарувати її сусіду, а також приміряти до себе чиюсь подаровану посмішку. Ото вже було радіщів! Хтось малював одну посмішку, а хтось*— декілька, бо ж хотів подарувати її іншим.

Також дітям розповіли, що коли вони відчувають негативні емоції, їм сумно чи страшно, то ці емоції потрібно намалювати й поділитись ними з тими людьми, яким вони довіряють. І тоді відбудеться магія: чим більше малюнків, тим менше негативу залишиться у того, хто його довірив близькій людині.

Після завершення заняття було зроблено такі висновки: емоції – це реакція на події, слова, вчинки, з якими зіштовхуються люди в навколишньому середовищі. Позитивними емоціями є радість, піднесення, осяяння, тобто ті, які приносять нам почуття щастя. Негативними емоціями виявились злість, сором, образа – вони приносять нам почуття смутку. Отож, спільними зусиллями ми навчилися керувати своїми емоціями та почуттями, висловлювати думки та боротися зі страхами – і все це робили українською, адже страх бути висміяним чи незрозумілим був постійно присутнім у житті наших вимушених мандрівників.

Життя – це рух. Тому сидіти на місці діти не бажали, їм завжди потрібно йти, бігти, навіть, я б сказала, «летіти» вперед. І ми пробували встигати за ними.

«Земля, море, повітря, вогонь» – так назвали наступне заняття викладачі Марія Гулик та соціальний педагог Іванна Дем'янчук. Спочатку

Марія Василівна провела знайомство з дітьми у формі гри, адже кількість дітей змінювалась: одні приїжджали, інші вимушено мандрували далі.

За правилами гри, діти стали у коло, у середині – ведучий з м'ячем. Вимовляючи одне зі слів «земля», «море», «повітря», «вогонь», ведучий кидає м'яч учаснику гри, а той, зі свого боку, повинен виконати певну дію. Якщо ведучий сказав «земля», то той, хто спіймав м'яч, повинен швидко назвати якусь домашню або дику тварину; на слово «вода» гравець відповідає назвою будь-якої риби; на слово «повітря» – називає птаха, при слові «вогонь» усі мають кілька разів швидко повернутись навколо себе, змахуючи руками. Потім м'яч повертають ведучому.

Далі була гра зі скакалкою «Вудка» та «Тримай баланс», де потрібно вчасно підстрибнути, щоб скакалка не зачепила ногу і не впасти. Повільні, неповороткі та неухважні виходили ненадовго з гри після першої помилки. Грали всі: і викладачі, і діти. Це було надзвичайно весело і цікаво: діти веселилися, стрибали, раділи, на мить усі поринули в дитинство, забули про жахіття, які вирували на сході та в центрі нашої країни. Здавалося, що війна уже витіснена із пам'яті цих маленьких голівочок, що ми зуміли перемкнути їх увагу на інші речі, які заставляють їх радіти життю, насолоджуватися дитинством. Проте одна дівчинка пішла з заняття, сказавши, що їй в такій атмосфері шумно і некомфортно. Це змусило нас задуматись: «Що не так?»

Аналізуючи цю ситуацію, ми зрозуміли, що загалом діти хочуть відволіктись, забутись, попустувати, але водночас дехто з дітей ще не готовий до маленьких дитячих радостей, адже вплив війни, бомбардувань, переїздів під страхом смерті зробив свою «чорну» справу. Ми зрозуміли, що, мабуть, ще зарано думати, що діти змогли подолати свої переживання та страхи за такий короткий час, хоча, на перший погляд, діти виглядали безтурботними. Більшість дітей була відкрита до спілкування, хоча дехто під час гри, до прикладу, у колі не хотів подавати сусідові руку, а дехто просив, щоб батьки були присутніми чи стояли біля кімнати. Діти були з різним життєвим досвідом, з різних місць, з різними переживаннями та страхами.

Тому до співпраці ми знову запросили спеціалістів-психологів з Львівської обласної клінічної лікарні, і вони вкотре взялися надавати кваліфіковану допомогу тим, хто її потребував.

Проте ми не зупинялися, заняття проводились щоденно. Діти приходили за власним бажанням, участь у заняттях була добровільною, дехто з дітей був активним, а дехто лише спостерігав. Спостерігачами, як правило, були діти, які тільки приїхали й ще не встигли освоїтись у новому помешканні. Але вже через одне-два заняття вони ставали активними учасниками занять.

Наступною була гра на уважність «Ніс-лампа». Діти доповнили її посвоєму, мабуть, так, як звикли гратись у цю гру вдома. Навіть деякі діти виступали в ролі ведучих по черзі, оскільки хотіли проявити свої лідерські якості. Атмосферу важко передати словами, адже діти розкривалися, вони почали нам довіряти. Перед початком заняття один хлопчик пригостив нас печивом, а вкінці діти підходили й обіймали нас, як давніх знайомих. Це було найкращим свідченням того, що дітям у нас добре.

За рекомендацією психолога було проведено заняття «Безлюдний острів» з елементами арттерапії, адже ця вправа є корисною при роботі з агресією, деструктивною поведінкою, страхами. Для проведення заняття використано техніку ліплення пластиліном. Гра дуже сподобалась дітям. Було заплановано утворити дві команди, проте одна команда не виявила бажання працювати разом, оскільки напередодні між хлопцями цієї групи виник конфлікт, тому вийшло два індивідуальні та два групові острови.

Завдання звучало так: уявіть, що ви потрапили на безлюдний острів і вам потрібно створити на цьому острові комфортні умови для проживання. Діти оживали, кожен висловлював свої ідеї, хлопці навіть забули про вчорашні незгоди. Кожна дитина з захопленням використовувала пластилін для створення певної частини острова та намагалась доповнити цю роботу своєю розповіддю. Звичайно, у деяких дітей прослідковувався їхній життєвий досвід, проте дитячим фантазіям не було меж. Діти фантазували про те, як вони потрапили на острів, що могло статися з ними на цьому острові, які речі їм необхідні для виживання. Ці дитячі фантазії блукали коридорами ще кілька днів, діти обговорювали їх з дорослими, переглядали фільми, намагались нічого не пропустити. Щоденно винахідники доповнювали свій острів новими пластиліновими фігурами, придумували нові історії, нові елементи комфорту. Через деякий час на островах уже жили звірі, літали птахи, мешкали люди.

Цікавим виявився той факт, що ті, хто виконував індивідуальний острів, змогли створити свою унікальну композицію, яка повністю відрізнялась за стилем від групових композицій. В одній роботі були використані дрібні деталі, і сам острів вийшов доволі маленьким.

Серед обох груп процес був налагоджений досить добре, активна комунікація сприяла позитивному настрою дітей та цікавій роботі. Вони змогли розподілити між собою ділянки острова та активно працювали над створенням цілої композиції, застосовуючи різні індивідуальні техніки ліплення.

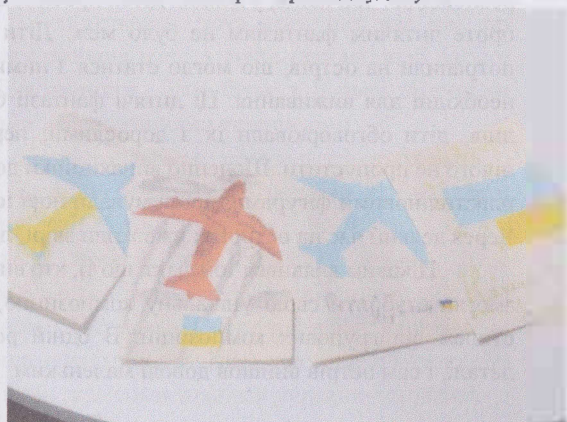
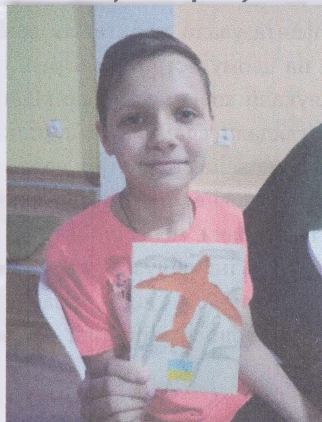
Оригінальними виявилися результати діяльності. Більшість з них містила реальні речі, які можна здобути на безлюдному острові (це може свідчити про успішне пристосування до нових умов). Крім того, кожна з груп розповіла історію, як люди потрапили на цей острів. Ще цікавим фактом став сигнал «SOS», викладений на одному зі створених островів.

Пластидін дав можливість дітям звільнити їхні відчуття, перенести негативні почуття на гнучкий матеріал, перетворити емоції на конструктивний предмет побуту.

Після заняття стало уже доброю традицією співати гарну пісню. Цього разу обрали «Ой у лузі червона калина» у виконанні Андрія Хливнюка, яка дуже подобається не тільки дітям, а й дорослим. Дружній спів укотре об'єднав усіх й укріпив віру в перемогу.

Далі говорили про дитячі мрії. Заняття так і називалося «Дитяча мрія». Проте не все сталося так, як гадалося. Діти на запитання, що таке мрія, відповідали, що це щось приємне, можливо, й таємне, і не завжди вони хочуть своїми мріями ділитись з іншими, а лише з тими, кому довіряють: з найріднішими, з найближчими. Дехто відкрито висловлювався і фантазував, дехто мріяв про повернення додому, про мир, про смерть для путіна, а дехто – про втрачені маленькі радощі: іграшки, шкільне приладдя, гаджети й інше.

Але ця тема набула ширшого формату, коли запропонували поміряти про нашу Україну. Як діти бачать нашу державу після перемоги і як вони бачать себе в майбутньому. І тут на перший план вийшла мрія про відбудову нашого

літака «Мрія». Діти володіли інформацією, що цей Ан-225 є найбільшим і найпотужнішим транспортним літаком у світі й назвали його саме «Мрією», адже багато держав хотіли б мати свою «Мрію». Діти також знали, що наш унікальний гігант був по-варварськи розбомблений російськими окупантами в лютому 2022 року.

Наступним завданням заняття було створення власної листівки, на якій діти могли відобразити Україну в майбутньому. Після завершення ми побачили, що на більшості листівок було зображено нашу «Мрію», серед інших побажань багато разів зустрічалися слова «Мир», «Незалежність», «Україна», «Перемога».

«Дитячі мрії мають збуватися, ми повинні робити все, що від нас залежне, кожен на своєму місці» – за таким принципом працювала адміністрація під керівництвом директора Надії Обнявки.

Ми продовжували щоденно зустрічати гостей, займатися побутом, харчуванням, знаходити необхідні ліки, одяг, засоби гігієни, засоби для миття, прання, дезінфекції. Цілим колективом допомагали фронту, збирали продуктові набори, підтримували територіальну оборону, плели сітки, займались волонтерством і проводили навчання для внутрішньо переміщених дітей

та учнів нашого навчального закладу. Ми розуміли, що відповідальні також за наших учнів, які навчались дистанційно, адже дехто з них вимушено змінив місце проживання в межах країни, а дехто виїхав за кордон.

«Шкідливі та корисні звички харчування» – таке заняття провела вчителька англійської мови Галина Михайловська, попередньо поспілкувавшись з дітьми про їхні вподобання в їжі. З попередньої розмови стало зрозуміло, що дітям цікаво виконувати завдання, де є багато наочності, ігор, руханок, пісень і т. д. Спочатку педагог разом з дітьми повторила слова за темою, адже спілкування відбувалось англійською. Після цього на магнітній дошці були закріплені таблички «Шкідлива їжа» та «Корисна їжа». Діти були розділені на команди, і їм було роздано картинки із зображеннями, які вони повинні були прикріпити до відповідних табличок. Завданням дітей було швидше за іншу команду зібрати цілі кошики фруктів, овочів та назвати їх як українською, так і англійською мовою.

Наступною була гра «Хто я?», яка також стосувалася теми «Їжа». Суть гри полягала в тому, що учасник повинен був відгадати той предмет їжі, який був намальований на імпровізованій короні, закріпленій на його голові. Він

запитував, а решта учасників давали непряму відповідь. У цій грі було повторено не лише лексику за темою, але й будову речень. Окрім ігор, різноманітних завдань, викладач ознайомила учнів із прислів'ями та запропонувала їм відгадати загадки за темою. Варто зазначити, що діти виконували завдання швидко та легко, без примусу та з великим задоволенням, адже все проводилося в ігровій формі.

Цікаві вікторини, інтерактивні завдання, ігри на різні теми дали можливість дітям перевірити та розвинути свої знання, стати впевненішими, і, можливо, навіть розкрити свої лідерські якості.

Тому далі була запропонована вікторина «Що? Де? Коли?». Наші маленькі розумники активно брали участь у веселій грі та змагались між собою, поділившись на команди «Зірочки» та «Блискавка». Учасники активно обирали капітанів, склад команди, шукали каверзні запитання для суперників. Це були справжні змагання на кмітливість, увагу та розвиток кругозору, адже меседж заняття звучав так: «Успіх переслідує тих, хто прагне все на світі знати!»

Після веселої вікторини був проведений чемпіонат зі швидкісного складання пазлів серед команд. Цей надзвичайний турнір треба було бачити! У кімнаті відбувалося щось неймовірне, адже всі хотіли перемогти! Результат був приголомшливий! Діти майже одночасно впорались із завданням – і, звичайно, перемогла дружба. Традиційно на завершення всі учасники заходу отримали солодкі подарунки та співали пісні.

Щоденно нам доводилося вигадувати нові ігри, майстер-класи, квести, іноді змінювати локації, тому що наші юні гості очікували від нас чогось нового, незвичайного, цікавого. І ми, звичайно, намагались утримувати їх увагу, не розчарувати їх.

Ірина Шекетера та Надія Катарина провели ряд майстер-класів з виготовлення флористичних композицій з ісландського моху у Львівському палаці мистецтв для усіх охочих з числа внутрішньо переміщених осіб.

«Чи чули ви птахів сьогодні? Чи здогадалися, чий спів сьогодні наповнив усе навколо радістю, веселощами, тривогою? Які птахи живуть поруч? Які в Україні? Які звуки видають та чим характерні кожен з них?» – такими запитаннями розпочала заняття Діана Фургало на тему «Птахи України. Лелеки повертаються додому». І

діти не розгубилися. Вони називали птахів, розповідали про своїх улюблених пернатих. Говорили з дітьми про птахів, символи нашої країни, пригадували легенди, зокрема про лелек, приказки, слухали пташині голоси, переглядаючи відеоролик. Потім виготовили аплікацію «Лелеки». Вони працювали за зразком, але роботи були різні, кожна особлива, адже кожен вкладав у мистецтво своє: любов до Батьківщини, до свого народу та сім'ї, до природи.

Вихователь гуртожитку Любов Сокіл щоденно підтримувала та допомагала педагогам у заходах. Її організаторські здібності та великий досвід роботи в системі професійно-технічної освіти – це той невидимий ланцюжок, який з'єднував непеєднане. Вона миттєво організовувала команду працівників училища та внутрішньо переміщених осіб для плетіння маскувальних сіток у волонтерському центрі при церкві Вознесіння чи збирала дітей для проведення занять, організовувала випускників училища, активістів для допомоги у проведенні занять чи проводила екскурсії містом для наших

гостей.

Любов Степанівна, як ніхто інший, знала про всі потреби наших гостей. Вона щоденно відвідувала майже всіх мешканців, спілкувалась з ними, знала їхніх улюбленців. Люди виїжджали з домашніми тваринами, адже не могли покинути їх напризволяще. Вихователь навіть організувала справжню фотосесію для тварин.

РОЗДІЛ 4. ТАКИЙ КРАСИВИЙ, ДАВНІЙ ЛЬВІВ

Напередодні Дня Львова, який припадає на першу неділю травня, спільно з педагогами Оксаною Дуфанець та Оленою Погребняк організували мандрівку Львовом. Люди відгукнулися – і цей день запам'ятається нашим гостям назавжди. Педагоги багато роздивідали, відвідали пам'ятні місця. Багато з внутрішньо переміщених осіб уперше були в нашому місті й навіть не мали уявлення, куди піти, що тут є цікавого, чим славиться наш край.

Для дітей Любов Сокіл спільно з викладачем Марією Качмар провели заняття «Львів – місто з душею».

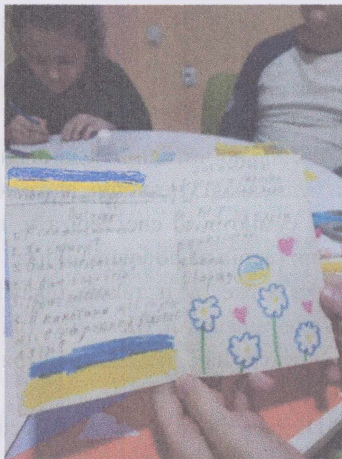
«Шалений Львів, безкрайне небо. Такий красивий, давній Львів... І надзвичайно мало треба, щоб закохатися без слів у цей чарівний, дивний Львів» – таким епіграфом став вірш Оксани Дубініної під час знайомства дітей з містом. Мета такого заходу, безперечно, полягала в тому, щоб познайомити

наше молоде покоління із Львовом: з його історією, визначними місцями, захопливими легендами та відомими львів'янами.

«А таки правда про те, що Львів був, є і залишиться культурною столицею нашої держави та концентрованим осердям українства, – сказала Любов Степанівна на черговому занятті, – адже він (Львів) подарував Україні та світові Івана Франка, Володимира Івасюка, Ігоря Білозіра, Василя Сліпака». Цікавим, а якщо відверто, то несподіваним для нас було те, що самі дітки брали активну участь у занятті, демонструючи свої, досить непогані знання про Україну та Львів. Розмова з ними завжди була цікавою, інформативно насиченою, проходила в привітній та невимушеній атмосфері. Це був чудовий зворотний зв'язок, місток довіри, який зміцнював їхнє сприйняття галичан, котрих вони щодня відкривали для себе, та наше бажання працювати для них, спілкуватися з ними, вести діалог українською та навчати любити все рідне, українське, національне.

Патріотизм у дітей був на висоті, вони обговорювали все, що чули від батьків, сусідів по кімнаті, з новин фронту. Так виникла ідея написати листи воїнам і передати їх на передову, адже поруч знаходився волонтерський центр при церкві Вознесіння Господнього. Діти охоче взялися до роботи, так як вони неодноразово допомагали волонтерити разом з батьками: плести сітки, різати смужки тканини, малювати й писати воїнам теплі слова. Ось кілька рядків з цих листів: «Привіт, солдате, як у тебе справи? Тобі, напевно, важко? Але прошу тебе, не зупиняйся. Я тут, у Львові, нас тут прихистили. Раніше я жила у Харкові. Разом із друзями ми жили, мріяли, росли. Та в одну мить усе перетворилось в «було». Та вірю я, що все буде гаразд. І ми з тобою обов'язково зустрінємось. Я зможу вдячності знайти слова, щоб ще раз подякувати за свободу, мир і щастя бути вільною людиною у рідному і вільному краї».

Якби можна було передати ту атмосферу, яка панувала навколо дітей під час створення цих листівок, то її можна було б укласти в три слова – це віра, надія і очікування миру!

«Діти повинні розвиватись різносторонньо», – вирішила Любов Степанівна і до майстер-класу з твістінгу залучила учениць закладу Ольгу Медвідь і Тетяну Кісельову. «Цей вид творчості дозволить дітям поринути у світ радості, позитиву та барв», – розмірковувала педагог. Дітки власноруч, за допомогою юних наставників, створювали зі спеціальних кульок повітряних кумедних цуценят, фантастичні квіти, а хлопчики, звичайно, шаблі, виражаючи емоції. Діти зосереджено працювали, старались, раділи тому, що вдалось створити такі гарні фігурки, й, звичайно, на мить забували про таке

складне сьогодніня.

«Заняття промайнуло, як одна мить, – розповіла Любов Степанівна, – бо проходило в доброзичливій та невимушеній атмосфері. Захід вдався, бо

вдалось зацікавити й залучити до спільного дійства всіх дітей. Відтак заняття було пізнавальним та захопливим, малечі сподобалось, бо цікавилися тим, коли дівчата прийдуть ще. Захід завершили спільним фото, що викликало не менш позитивні емоції, а тваринок і квіти з повітряних кульок дітки понесли показувати батькам».

Далі були казки братів Грїмм, які діти спільно читали з педагогинями Оленою Погребняк та Марією Гірняк. Казки були цікаві і незвичні, адже не всі з дітей чули їх українською мовою. Боляче і сумно було спостерігати, коли дїтвора намагалась перекладати імена головних героїв на російський лад.

Не сподівались наші гості, що фізика може бути такою цікавою і таємничою. А скільки в ній незвичайного і загадкового! Маленькі глядачі відчували потяг до пізнання дивосвіту, який довкола нас, завдяки повітряним кулькам.

На початку заняття викладач фізики Оксана Козачок провела бесїду з історії винайдення повітряних кульок та навела цікаві факти про них. Тоді кожна дитина перетворилась у дослідника і за допомогою викладача частково намагалась повторювати дослїди та пояснити їх. Дїти дізнались, чому вода не виливається з перевернутої посудини, а кулька притиснута до її країв. Чому надута з водою кулька не тріскає, коли її внести в полум'я свічки.

Повітряну кульку викладач та вихованці поклали на дошку з рівномірно набитими цвяхами, обережно зверху притиснули її, і кулька тільки спльощувалась під натиском, але не тріскала.

Із захопленням діти спостерігали експеримент про кульку в банці, сполучені кульки та інші.

Ці дослїди нескладні та безпечні, обладнання для їх проведення знайдеться в будь-якій оселі. Тому діти зможуть їх самостійно повторити вдома чи в школі.

РОЗДІЛ 5. СПОРТ – ТАЄМНА ЗБРОЯ СПРАВЖНІХ УКРАЇНЦІВ

«Щоб зробити дитину розумною і розважливою, зробіть її міцною і здоровою: нехай вона працює, діє, бігає, кричить, нехай вона знаходиться в постійному русі» (Жан-Жак Руссо). Тож, взявши ці слова за гасло, за заклик до дій, ми започаткували цикл занять з фізичних вправ, залучивши до роботи викладачів фізичного виховання Христину Вовк та Юрія Ковальчука. Викладачі, підхопивши естафету, розпочали заняття. Вони розповідали дітям про важливість фізичних вправ, намагались багато часу проводити з ними на свіжому повітрі, організовували руханки. Руханки – це зняття напруги, що виникає від вимушеної нерухомоті, попередження перевтоми. Крім того, рухова активність сприяє насиченню мозку киснем і підвищує працездатність, увагу, розумову активність.

«Спорт – це життя! Спорт – це ліки проти поганого настрою! Спорт – це таємна зброя справжніх українців!» – так щоденно мотивувала до занять юних спортсменів Христина Вовк. Вона познайомила дітей з новими видами спорту, зокрема з петанком і фрісбі.

«Спорт, розваги й гарний настрій!» – так можна описати заняття, які проводив викладач фізичного виховання училища Юрій Ковальчук на стадіоні училища. Також було організовано цикл занять з футболу. Юрій Артурович зумів закохати наших юних героїв у цей вид спорту і залюбки займався з дітьми, пропагуючи здоровий спосіб життя.

За ініціативою Любові Сокл та Ольги Вітрик до проведення занять було також залучено випускниць училища Марту Гниду, Анастасію Волошин та Вікторію Попович. Дівчата проводили з дітьми заняття, танцювали, вели бесіди, показували власним прикладом, як добре бути здоровим. Скажімо, Марта після закінчення училища стала студенткою Львівського інституту фізичної культури.

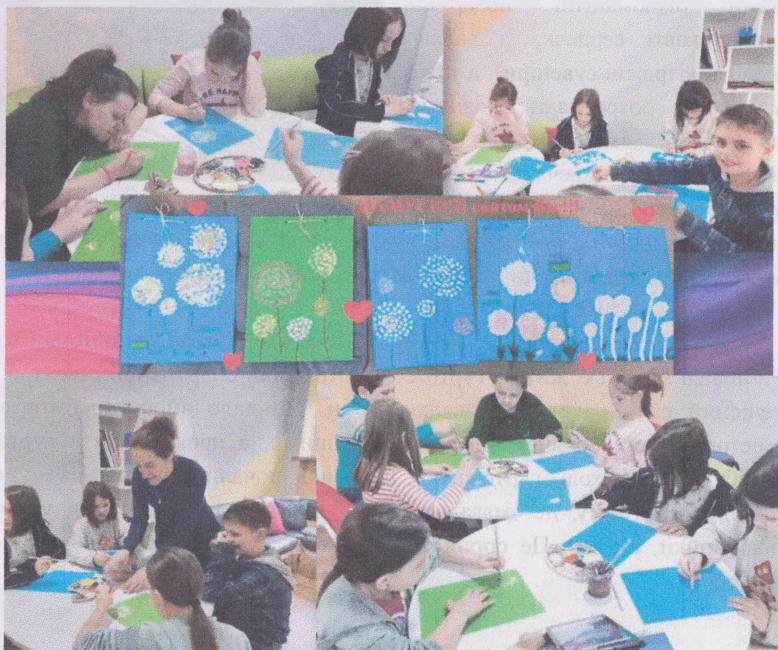
Присутність випускниць викликала захоплення в дітей. Їм дуже хотілося бути дорослими та схожими на наших дівчат, а ті, зі свого боку, намагались стати для дітей прикладом. Вони приносили дітям гостинці, виготовляли разом з ними різноманітні подарунки (синьо-жовті сердечка з валяної шерсті, вітражні сувеніри), а також малювали, розробляли ескізи для подарунків, складали пазли та багато іншого. І малеча раділа, адже у них з'явилися нові друзі. Тому дівчата приходили ще і ще. Вони розучували нові танці, робили постановки, гралися з дітьми й давали нам, дорослим, можливість відпочити чи підготуватись до нових занять.

За сприяння дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) та холдингової компанії Ragimatch маленькі жителі гуртожитку отримали спортивний інвентар: м'ячі, тенісний стіл, ракетки, скакалки та ін. Це дало змогу зробити заняття змістовнішими, барвистішими та цікавішими, а проживання в гуртожитку незабутнім. У холі гуртожитку щоденно почали відбуватися турніри з настільного тенісу, де змагалися усі: і дорослі, і малі, і учні училища, і працівники, і гості. Це сприяло створенню атмосфери доброзичливості та довіри.

РОЗДІЛ 6. СВЯТО ДЛЯ МАМИ

Наближався День матері, і нам хотілося, щоб і матусі відчули, що вони не покинуті, що про них турбуються. «Найкращий подарунок для рідної матері у її свято — увага дітей, тож ми не полінувалися і разом з дітками зробили гарні вітальні листівки», – сказала по завершенні майстерки Надія Сторожук.

Зобразили кульбабу, адже ця квітка – символ сонця, ніжності та щастя. Як і свято матері, так і цвітіння кульбаб припадає, коли весняне сонечко посилає перші теплі промені, а галявини вкриваються зеленню. Працювали в техніці акрилового живопису, фон діти мали змогу обрати самостійно: кольори зелені чи неба. Ніжна кольорова гама, незвична техніка припали до душі кожній дитині. Листівки оформили та підписали. Це буде приємною несподіванкою для кожної мами. Заняття пройшло невимушено, позитивно, цікаво. Ми ще раз переконалися, що Україна має щасливе майбутнє, адже діти, які підрастають, глибоко свідомі, добрі та щирі.

За організацію привітань та частувань взялися заступник директора Надія Луб та голова первинної профспілкової організації учнів Надія

Сторожук. Спільно з викладачем Марією Качмар було розроблено сценарій заходу «Все починається з мами», до якого були залучені майже всі діти, що проживали на той момент у гуртожитку.

Репетиції проводились щоденно. Діти тримали у великій таємниці від матусь наш задум. Тому, коли настав цей довгоочікуваний день, діти надзвичайно хвилювалися, адже на це дійство прийшли подивитися майже всі мешканці гуртожитку. Дуже хотілося подарувати матерям-берегиням власноруч виготовлені подаруночки і додати хоча б трішки радості.

Розпочала свято директорка училища Надія Обнявка, яка привітала всіх присутніх з Днем матері. Вона наголосила на великій ролі української жінки в житті народу. У цей нелегкий час вони взяли на себе весь тигар щодо гарантування захисту і безпеки дітей, допомоги воїнам-захисникам, стали надійним тилом для наших героїв. Багато з них змушені були взяти зброю у руки і стати пліч-о-пліч з чоловіками. Надія Михайлівна побажала всім міцного здоров'я, щасливого материнства і, безперечно, перемоги!

Марії Богданівні вдалося створити справжнє свято. Атмосферу цього дня не передати словами. Діти були щасливі, бо вони стали головними героями свята. Маленькі артисти декламували напам'ять вірші про маму, бабусю, Богородицю, Україну, наповнивши старанне виконання великою любов'ю до своїх матусь та Батьківщини. Уважно слухали присутні щирі виступи дітей, міркуючи про своє, згадуючи це свято в рідних домівках, у колі рідних людей.

Тимофій з Харкова зіграв на бандурі пісню «Цвіте терен», а учениця училища Олександра Біян виконала дві хореографічні композиції. Далі прозвучала улюблена мільйонами українців пісня «Ой у лузі червона калина похилилася» у виконанні юних артистів та всіх присутніх на святі. Це багатоголосся об'єднало усіх – і раптом з'явилася думка, що завжди можна знайти ту нитку, яка об'єднає всіх: чи ти зі сходу України, чи із заходу, адже ми одна нація, один народ. Було б тільки бажання!

Завершуючи свято, Надія Луб тепло привітала присутніх з Днем матері та побажала добра, любові, родинного замирення та мирного неба.

Під композицію Кузьми Скрябіна «Мам» діти привітали своїх найрідніших оригінальними листівками, які зробили заздалегідь на заняттях із викладачами художніх дисциплін училища. Це свято ще раз засвідчило, що ми, українці, єдині у своїх родинних цінностях та прагненнях до щасливого майбуття в сильній Україні!

Ось такий він, ще один світлий промінчик сьогодення, бо доброта, любов, дотримання традицій – це цінності, які впродовж віків сповідують українці. Погоджуюсь з тими, хто, дочитавши, подумає про те, що це, можливо, ті миті радості, які неможливо стерти з пам'яті та забути.

РОЗДІЛ 7. ЧУЖИХ ДІТЕЙ НЕ БУВАЄ

«Мистецтво — саме життя, і воно безсмертне»
(Оскар Уайльд).

Напередодні Міжнародного дня захисту дітей було проведено ряд майстер-класів із застосуванням різних технік нанесення фарб. Ці заходи сприяли самовираженню дітей, активізували їхні творчі ресурси і виявилися зцілюючим фактором, яким є сам процес творчості. Щира радість, емоції, сміх супроводжували кожне заняття.

Надія Сторожук, до прикладу, проводячи заняття з внутрішньо переміщеними дітьми, зробила неможливе – створила перші шедеври, які діти

взьмуть з собою і будуть зберігати, як пам'ять про ті нелегкі для них дні. «Кожна дитина – це маленький талант, маленький художник, а наше завдання – знайти потрібний ключик, щоб розкрити цей талант, підштовхнути та направити у правильне русло. Нехай кожна дитина буде щасливою!» – підсумувала Надія Сторожук.

Щорічно 1 червня, у Міжнародний день захисту дітей, наш заклад проводить флеш-моб у вигляді створення малюнків на асфальті. Ми хочемо привернути увагу громадськості до дитячих проблем та підкреслити, що діти – це наше майбутнє, наш сенс життя і наше щастя. Саме в дітях продовження роду людського і сподівання на краще. Головне, щоб вони зростали здоровими та радісними і водночас прославляли свої родини й рідний край. У малечі не повинно бути нещасливого дитинства, і за це маємо відповідати ми, дорослі. Тому турбота про дітей, захист їхніх прав повинен стати одним з найголовніших наших обов'язків. Так маленькі громадяни знатимуть, що вони потрібні, про них

дбають – і вони неодмінно виростуть достойними людьми й стануть гордістю України.

То ж і цей воєнний рік не повинен бути винятком. І ми закликали усіх зігріти теплом і любов'ю дитячі серця, об'єднати зусилля заради майбутнього і долучитись до акції «Малюнок на асфальті».

«Хай небо буде чистим, без хмаринок. Хай сонечко лоскоче до нестями! Нехай здоровими зростають діти. І хай щасливі будуть мами!» – з такими привітаннями в День захисту дітей та побажаннями мирного і безхмарного неба звернулись до юних українців та їхніх мам педагоги Оксана Дуфанець, Олена Погребняк та соціальний педагог Іванна Дем'янчук.

Цьогорічний Міжнародний день захисту дітей в Україні є особливим, адже дуже багато дітей постраждало від жорстокої війни. Тому так хотілося трошки радості й тепла подарувати тим, хто вимушено покинув свою домівку, свою надійну фортецю. Тематику малюнку діти обирали самостійно. Головне завдання – не стримувати емоції! Таким чином учасники мали змогу зобразити свої мрії, фантазії, поділитись переживаннями про події, які довелось пережити, відчувти, аби потім вони (події) не давали про себе знати. Тож малеча із захопленням малювала те, що приносить їй радість, що веде до втілення мрії про щасливе майбутнє. Протягом цього дня діти мали можливість відкритися і поділитись своїми емоціями з іншими, привернути увагу перехожих до себе та

дати зрозуміти, що чужих дітей не буває, особливо зараз, коли нація стала єдиним кулаком у боротьбі із загарбниками.

Захід завершили спільним фото, що викликало не менш позитивні емоції. Мама були в захваті від малюнків дітей, а ми, працівники училища, вдячні їм за те, що долучились до творчого розвитку нового покоління українців.

Ця розповідь була б неповною, якби не було згадано нашу сильну половину – чоловіків закладу, які організовано виходили на нічні чергування. Вони давали нам, жінкам, можливість відпочивати, зберегти власні родини, готувати заняття та волонтерити. Вони не стояли осторонь, а допомагали: поселяли нових мешканців, привозили їжу, знаходили найнеобхідніші речі, ремонтували, підтримували нас та наших гостей. Вони організовували турніри з настільного тенісу, шашок, шахів, доміно, і вечори наших мешканців наповнювались новими емоціями, сприяли розвитку позитивної атмосфери між людьми, яких об'єднало спільне горе під дахом вимушеного тимчасового прихистку.

У такі вечори люди ділилися власними болями, негативним досвідом перебування під час бомбардувань – «кого де застало» – і демонстрували свою ненависть до ворогів та відсутність страху перед ними. Вони були відкриті до взаємодії, легко вступали в контакт, ділилися власними переживаннями та страхами. Часто згадували позитивні моменти життя й навчання – і їхня відкритість демонструвала, що працівники закладу впоралися із поставленим завданням.

Сподіваємося, що кожен, хто тимчасово проживав (чи ще проживає, адже війна не закінчилася) в стінах нашого закладу, через призму щоденної копійки турботи про них, через нашу щире та відкриту позицію нестиме добро і позитивне бачення про мешканців Львівщини у світ. Ми спільно пережили багато тривожних моментів, непорозумінь та радощів, проте навчилися достойно виходити з будь-якої ситуації й знаходити компроміси.

Беззаперечним є той факт, що з перших днів російської інтервенції в Україну ми зуміли організувати роботу з питань мовної адаптації так, щоб створити єдиний простір, де кожна особа змогла знайти заняття відповідно до власного інтересу, вподобань, влитися в мистецький світ українського мовного середовища. Набути нові знання та навички. Нам вдалося адаптувати людей, постраждалих від війни, до нових, складних реалій, надати їм підтримку та допомогу, об'єднати в одне ціле, донести важливість державних та родинних цінностей, допомогти знайти підтримку та налагодити дружбу, взаєморозуміння, толерантне ставлення одне до одного.

Працівники ДНЗ «Львівське ВПХУ» особливу увагу приділяли і приділяють формуванню української громадянської ідентичності на основі національних цінностей (самобутність, воля, соборність, гідність), популяризують культурну спадщину та культурні цінності України через залучення осіб з інших регіонів України до участі в заходах та проєктах з національно-патріотичного виховання.

Ми акцентуємо увагу на ролі української мови як національної цінності та важливого атрибута національної ідентичності. Шляхом подолання мовно-культурної меншовартості українців намагаємось нівелювати постколоніальні та посттоталітарні деструктивні наслідки у свідомості населення України. Сприяємо утвердженню сімейних цінностей та активного залучення сім'ї до процесу національно-патріотичного відродження.

«Це амбітне завдання – перетворити стрес і біль на силу й насагу, зло на добро. Та хіба не це робить уся Україна?» – сказала під час виступу на 75-й сесії Всесвітньої асамблеї охорони здоров'я перша леді України Олена Зеленська. – Тож продовжуємо. До перемоги».

**ЛЬВІВ РЯТУЄ, ЯК МОЖЕ.
ПОДАРУЙТЕ ЙОМУ НАТОМІСТЬ СВОЮ,
ХОЧ ЛАМАНУ УКРАЇНСЬКУ**

Хвилинка спогадів – найдовша, адже в ній поміщаються роки...

Збірник розповідей-спогадів працівників Державного навчального закладу «Львівське вище професійне художнє училище» про роботу на шляху боротьби за незалежність України в умовах воєнного стану

Адреса оргкомітету:
Державний навчальний заклад
«Львівське вище професійне художнє училище»

79052, м. Львів, вул. Широка, 79,
тел.: 032 267 56 11, 097 974 56 18

Е-mail: lphl@ukr.net
Сайт: <http://lvphu.org.ua>

Львів
2024

*Хвилина спогадів - найдовша
адже в ній поміщаються роки...*

